

Список використаних джерел:

1. Akerlof, G.A. (1980). A theory of social custom, of which unemployment may be one consequence. *Quarterly Journal of Economics*, 94(4), 749-775. <https://doi.org/10.2307/1885667>
2. Brekke, K, Kverndokk, S., & Nyborg, K. (2003). An economic model of moral motivation. *Journal of public economics*, 87(9-10), 1967-1983.
3. Vanberg, V. (2008). Why do people keep their promises? An experimental test of two explanations. *Econometrica*, 76(6), 1467-1480.
4. Wood, A, Joseph, S., & Maltby, J. (2011). Gratitude uniquely predicts satisfaction with life: incremental validity about the domains and facets of the five factor model. *Personality and Individual Differences*, 45(1), 49-54.
5. Grynko, T., Krupskiy, O., Koshevyi, M., & Maximchuk, O. (2017). Modern concepts of financial and non-financial motivation of Service Industries Staff. *Journal Of Advanced Research In Law And Economics*, 8(4(26)), 1100-1112. doi: 10.14505//jarle.v8.4(26).08
6. Camerer, C., & Ho, T-H. (2015). Behavioral game theory, experiments and modeling. In H.P Young & S. Zamir, (Eds.), *Handbook of game theory* (pp. 517-573). Amsterdam: Elsevier. doi:10.1016/B978-0-444-53766-9.00010-0
7. Kolstad, I. (2007). The evolution of social norms: with managerial implications. *The Journal of Socio-Economics*, 36(1), 58-72.
8. Haidt, J. (2003). The moral emotions. In R.J. Davidson, K.R. Scherer, & H.H. Goldsmith (Eds.), *Handbook of affective sciences* (pp. 852-870). New York: Oxford University Press.
9. Hollander, H. (1990). A social exchange approach to voluntary cooperation. *The American Economic Review*, 80(5), 1157-1167.

Різак Д. В., д-р екон. наук Іванов Р. В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Україна)

**ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ
ДОМОГОСПОДАРСТВ**

У сучасних умовах економічна поведінка населення поступово стає важливою темою наукових досліджень, хоча дослідники різних напрямків почали активно займатися цією проблемою ще наприкінці минулого століття. Економісти, які досліджують економічну поведінку населення, головним чином зосереджуються на аналізі доходів і витрат та їх впливу на економічне становище сім'ї на різних етапах життєвого циклу; демографи зосереджуються на різних демографічних подіях (одруження, розлучення, народження тощо) та їхньому впливі на економічну поведінку населення; соціологи розглядають економічну поведінку в контексті усталених соціальних норм і поведінки соціальних груп; психологи проаналізували особливу роль знань і установок як детермінант економічної поведінки людини. Активно вивчали цю тему Дж. Бьюкенен, Г. Беккер, Л. Вальрас, М. Вебер,

М. Зібер, Дж. М. Кейнс, Т. Мальтус, А. Маршалл, Ф. Модільяні, Д. Норт, А. Ослунд, П. Самуельсон, Дж. Сакс, А. Сміт. Дж. Ходжсон, І. Фішер, М. Фрідман та інші дослідники.

Економічну поведінку населення дослідники визначають насамперед як «форму діяльності окремих осіб та окремих соціальних груп на фінансових ринках, що передбачає перерозподіл грошових коштів, валюти, особливо з їх інвестиціями» або як систему (соціальних) дій, дії індивідів і соціальних груп на фінансових ринках, які за допомогою доступних засобів мають досягти максимального прибутку [1].

Перш за все, слід зазначити, що вибір (свідомий і несвідомий) кількох моделей економічної поведінки залежить як від загальної економічної ситуації в країні, так і від конкретного рівня економічної культури її частин – домогосподарств. Необхідною умовою, основним «законом» економічного життя є оптимальне співвідношення між фінансовими ресурсами, які є в розпорядженні домогосподарства, і завданнями, які домогосподарство має вирішувати з їх допомогою. Таким чином, різний ступінь вираженості певних уподобань, потреб та інтересів домогосподарств формує низку специфічних моделей їхньої економічної поведінки.

Т.О. Кізіма наголошує на необхідності розгляду таких складових в економічній поведінці населення з урахуванням сучасних умов життя на основі класифікації, запропонованої В. Леоновим [2]: дохідна поведінка (створення та оптимізація дохідної частини бюджету домогосподарства); фіскальна (сплата та мінімізація податкових зборів); споживча (витрати споживчого характеру); заощаджувальну (вилучення певної частини доходу з особистого використання для задоволення майбутніх потреб); інвестиційна (інвестування частини невикористаного доходу у фінансовий актив для отримання майбутніх вигод); кредитна (тимчасове залучення вільного капіталу в інших суб'єктів на основі засад кредитування); благодійна (видача безкоштовних коштів окремим особам або організаціям для підтримки їх діяльності) [3].

Серед наукових праць, які вважаються фундаментальними в галузі самоорганізованих досліджень у різних складних системах, особливо в економіці, виділяють різні підходи до дослідження цього явища. В роботі [4] відзначається нелінійний характер синергетичних процесів.

Загальну форму моделі динамічної системи можна представити у вигляді:

$$\dot{x}_i = F_i(x_1, x_2 \dots x_i), (i = \overline{1; n}) \quad (1)$$

де x_i – деяка кількісна характеристика соціально-економічного фактора (або його елемента), що бере участь у цьому процесі.

Під дохідною поведінкою домогосподарства загалом розуміють діяльність, спрямовану на формування та оптимізацію всіх можливих джерел доходу домогосподарства.

Автор статті [5] показує, що якщо N – загальний дохід домогосподарства та динаміка зростання сукупного доходу може бути представлена рівнянням:

$$\frac{dN}{dt} = kN \quad (2)$$

де k – характерний коефіцієнт темпу зростання доходу. Розв'язком цього рівняння є функція:

$$N(t) = N_0 * \exp(kt) \quad (3)$$

де N_0 – сума доходу на початку дослідження. Ця функція при $k > 0$ з часом зростає.

Можна стверджувати, що при необхідних умовах доходи можуть збільшуватися нескінченно. Однак важливо пам'ятати, що на можливість зростання доходів впливають такі фактори, як рівень освіти, статеві особливості, здібності, час, витрачений на розвиток, зовнішнє середовище, вік тощо. Крім того, на дохідну поведінку домогосподарства, як соціально-економічного суб'єкту впливає мотивація, яка може зменшуватись при досягненні доходу певного (достатнього, задовільного) рівняння. Цей ефект може бути врахований представленням моделі дохідної поведінки у формі логістичного рівняння.

Список використаних джерел:

1. Єфременко Т. Фінансова поведінка населення України. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2002, № 2, 165-175.
2. Леонов В.В. Мотиваційні чинники фінансової поведінки населення України: емпіричний аналіз. *Український соціум*. 2007, № 3, 63-76.
3. Кізима Т.О. Фінансова поведінка домогосподарств: сутність, класифікація, чинники впливу. *Світ фінансів*. 2011, № 4, С. 19-26.
4. Коломієць С.В Категорії синергетики в економічних дослідженнях: нелінійність соціально-економічних систем. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020, №3, 191-196. <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-3-66>
5. Іванов Р.В. Моделювання раціональної дохідної поведінки домогосподарства. *Економічний простір*. 2014, № 81, 64-73.